

פרשיית השבוע

הגזין להגות והסברה יהודית

הרב אברהם ישראל פרידמן

במדבר

תשפ"ג

גיליון מס'

638

במדבר, בארץ לא-זרועה, המלאה קוצים וברקנים. "ימים שאין בהם חפץ" במלוא מובן המילה.

2. רגעים של מדבר

זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחריי במדבר.. (ירמיה א, ב)

בדיבורי-ההשתוקקות שלו קרא פעם הגאון הצדיק רבי יעקב-מאיר שכטר שליט"א:

הקב"ה מביע את אהבתו לבניו עם - קדושים. ודווקא כאן הוא לא מדגיש את המעמד הגדול והבווער של הר - סיני עצמו. "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך" לא ברגעי מתן-תורה עצמם. כי-אם דווקא ברגעים האביכים והמאובקים של המדבר - "לכתך אחריי במדבר בארץ לא-זרועה". אלו ימיו הגדולים של היהודי, ימים המצרפים את נפשו ומהווים מסלול לעלייה גבוהה יותר לאחריהם.

הבה נבעיר עצמנו מאישה של תורה. נבין שמהרגעים המאובקים צומח לו החיבור המופלא לקדושת התורה ולזיכוך שהיא מקנה לנו.

יש גם את הימים של "מים" - אתה מרגיש שהתורה מרווה את צימאונך כשתייה צוננת בימי חמה היוצאת מנרתיקה כימי קיץ דגן.

אפילו כדג שהמים הם ביתו הטבעי ראה גמרא ברכות סא, ב)

ויש גם ימים נטולי-תחושות. ימים של "מדבר" צחיח, ימים אשר אין בהם חפץ ("ימי השנאה" בלשון רבינו תם) ימים שהחשק נאלם והגמרא לא קורצת לך במיוחד.

בימים הללו אתה צריך להקריב את החלב והדם, להשאיר את הטעמים האישיים של פלפולי ה'ראשונים' בצד ולהתמכר לקדושת-התורה נטו.

להחיות עצמך מעצם הדיבורים שהם דיבורי אלוקות - דברי אלוקים - חיים ומלך עולם. גם בלי להבין, גם בלי "תיבול" של ראשונים. מדברי הגמרא עצמם לבד.

המדרש הנזכר מלמד אותנו שבאלו ואלו כאחד ניתנה תורה. המהלך מלכתחילה הוא של "רצוא ושוב". הימים הנמוכים - לכאורה - אינם ימי 'בדיעבד', אותם כדאי למחוק מדפי-חינוך. ממש לא.

הם הימים שבהם מלכתחילה. שכן, לצד הקולות והברקים וההר עשן, היא ניתנה

לכתך אחריי במדבר

מהרגעים המאובקים צומח לו החיבור לקדושת התורה המזככת

1. באש ובמים

בשלושה דברים נתנה התורה: במדבר, באש, ובמים. במדבר דכתיב: ויבואו מדבר סיני. באש דכתיב: והר סיני עשן כולו כי ירד עליו ה' באש. במים דכתיב: גם עבים נטפו מים, מה אלו בחינם לעולם, אף דברי תורה בחינם לעולם" (במדבר רבה פרק א')

מדבר, אש ומים - אינם רק שמות-עצם. הם מצבים אנושיים.

כולנו מכירים אותם. אנחנו חווים אותם באורח יומיומי כמעט.

יש ימים של "אש" - הכל בווער בלהט אש - קודש כאבוקה המירונית. אתה מלא תשוקה וערגה, דיבורי הזוהר הקדוש הלוהטים נמסכים בדמך, ואתה חש את הקשר העמוק עם מילות הגמרא ומתערטל אפוא מכל קשר לעולם גשמי עלוב ועכור. (ראה עוד: ביצה כה, ב).

משפט לחיים:

"אין האור ניכר אלא מתוך החושך"

ישיבה גדולה!?

ראש הישיבה הביט בי בתמהון, נרוצה לחומר: 'וכי אינך יודע מה עליך לעשות? הפתרון הוא פשוט מאוד!...'

המכתב דלהלן, שהתקבל אצלנו [בביטאון 'קול ברמה'] מאברך ת"ח המתגורר בשכונת רמת שלמה בירושלים, מכיל מסר חשוב עד מאוד, ויש לו השלכות לפינות חינוכיות רבות בחיינו, ובחייה של כמעט כל משפחה בישראל.

עוד בטרם נצטט את המכתב עצמו, נקדים ונאמר את המסקנה היוצאת ממנו, והיא, שהורים-ילדים בתקופתנו חייבים להכניס לעצמם לראש, שגם אם החינוך היהודי המקורי לא השתנה, ולא ישתנה לעולם, אבל ברור שאנחנו מחויבים להתאים את עצמנו לבעיות/ללבטים/לרצונות המתעוררים כיום אצל צעירי הצאן, ולדעת להתייחס אליהם בצורה הנכונה.

כי אם לא נעשה כך, ונסמוך על ה'מסורת' החינוכית שקיבלנו מאבותינו ואבות-אבותינו, לא בטוח שנצליח... וזאת בלשון המעטה- שבהמעטה... הפתרונות צריכים להיות עכשוויים, ומותאמים לרוח-התקופה, הרוח המפעמת והמנשבת בליבות הצעירים של ימינו, גם אלה השוקדים בכל כוחם על לימוד התורה.

האברך מרמת שלמה מתאר במכתבו את מה שהתחולל בביתו, עם אחת הבנות שהגיע בס"ד לגיל שידוכים. אנחנו, כותב האברך, התחנכנו וקיבלנו מאבותינו שכאשר מגיעה תקופה כה חשובה בחייו של האדם, שבה הוא אמור למצוא את בת-זוגו, הוא צריך להתאזר בכובד-ראש, ולהרבות בתפילה ובתחנונים אל השי"ת שיצליח את דרכו. זו הדרך, ואין בלתה. כך לְמִדּוּנָה אבותינו ורבותינו.

ברם, אצל בתי תחי' זה התנהל קצת אחרת... ואציין מראש, שמדובר בבת מצוינת, יְרָאָהּ וחסודה, כזו המעוטרת באמת במידות תרומיות, והמתחנכת באחד הסמינרים הטובים בירושלים.

בכיתתה בסמינר נוצרה אווירה שכל מי שמגיעה לגיל שידוכים, נוסעת להתפלל באחד מציוני הצדיקים המפורסמים באירופה, שהשתטחות על קברו התפרסמה כנושאת-ישועות.

אנחנו, הדור שלנו - כותב האברך - ידע והבין שכדי להתפלל כראוי על ענין השידוכים, לא צריך לטלטל את עצמנו עד לאותו ציון באירופה, אלא התפילה מתקבלת בכל מקום, גם בביתך-שלך, וליד 'הכותל' הפרטי שלך. אבל, בעוד שאנחנו הפנמנו את התובנה הנ"ל

תלמודא

מושג תלמודי אחד

"ברשותי קאי"

בשבוע שעבר הבאנו מדברי שה"רן מעמיד בתחילת מסכת פסחים כי שתי דרכים שונות יש לקיים מצוות "תשבייתו": האחת - באמצעות ביטול בלב. והשניה - באמצעות בדיקה וביעור. במקביל, לכאורה, נחלקו רש"י ותוספות בתחילת המסכת האם חובת הבדיקה נובעת מהרחקה מאיסור 'בל ראה' (כדעת רש"י) או שמא נובעת היא מהחשש שמא יבוא לאוכלו (כשיטת התוספות).

לפי זה ננסה ללמוד את ספק הגמרא לקמן (ד, א) האם המשכיר בית לחבירו ביום י"ד, האם חייב המשכיר לבדוקו משום שהחמץ שלו הוא, או שמא השוכר משום ש"ברשותי קאי".

במושכל ראשון נראה היה שהספק למעשה מתבסס על מחלוקת רש"י ותוספות: האם על המשכיר חלה החובה לבדוק כי הוא בעליו של החמץ, והרי 'בל יראה' מצווה רק הבעלים שכן אין אדם מצווה על חמץ של אחרים (ראה לקמן ה, ב). או שמא על השוכר החובה לבדוק משום שהחמץ מצוי ברשותו ונגיש אליו ובהחלט קיים החשש "שמא יבוא לאוכלו" (לא ניכנס כרגע לאיסור גזל, שעל כך יש לטעון שמתכוון אולי לשלם, ובפרט אם בעליו ביטלו והפקירו, הרי שהחמץ אינו שלו כל ועיקר!).

אלא שלאור הסבר זה בהחלט יקשה מהו הצד השני לפי רש"י ולפי תוספות, שכן נקטו המה לעיל באופן ברור את מהלכם בטעם דין בדיקת חמץ.

ואולי יש להטעים בדרך אחרת (ואולי יהלמו הדברים גם את דעת הר"ן): הגמרא מסתפקת האם הולכים אנו אחרי החמץ עצמו, ורק בעליו מחויב לכאורה לבדוק אחריו ולהשבייתו. או שמא דנים אנו כלפי הבית. והבית נמצא כרגע ברשותו ואחריותו של השוכר, ועליו חלה החובה לדאוג שהבית יהיה בודק ונקי מחמץ. ולשמחתי ראיתי שכתב כן מרן ראש הישיבה הגרנ"צ פינקל צ'צוק"ל בחידושו.

אלא שאם נעמיק חקר הדברים טעונים עדיין ביאור: הלא גם אם ננקוט שדין בדיקת חמץ הוא דין בבית שיהיה בודק, וכדוגמת בדיקת ירקות מתולעים (וכדברי המקור חיים' הנודעים), הרי שאין חולק על כך שדין זה נובע ממצוות 'תשבייתו' וכדומה, ואין כאן סתם דין לבדוק את הבית. ומעתה כל שהשוכר אינו מצווה ב'תשבייתו' מדוע על הבית שבאחריותו כעת תהיה לו החובה לדאוג שיהיה בודק?

ויש לעיין בזה עוד.

עמוק-עמוק בתוך לבנו, הדור הצעיר חושב קצת אחרת...

ולא שחלילה-וחלילה יש לי משהו נגד תפילה בציוני-צדיקים, מדגיש הכותב. אבל כשהופכים את זה ל'חובה', ויותר מכך - כשהדבר הופך להיות מְעִין מְעִין 'מוֹדָה' כזו, שאם לא תבצע אותה הלכה-למעשה, אינך יכול להיכנס ולהיכלל בחברת-הבנות בכיתה, זו כבר תופעה שאינה חיובית כלל ועיקר.

והדבר החמור ביותר קורה כאשר כמה בנות מתאגדות יחדיו כדי לנסוע לציונו של אותו צדיק. הן חושבות אולי שיש בכך מצוה, אולי גם מצוה-רבתי, ואינן מודעות כלל לסכנות האורבות להן כאשר הן נוסעות לבדן, ועוד לחו"ל, ובמרבית המקרים שוהות יחדיו, לילה-או-שני-לילות, בבית מלון.

הרי אין צורך לפרט את עוצמתן של הסכנות הרוחניות העלולות לפקוד אותן במהלך נסיעה שכזו. ועד שהן רוצות להגיע לציון-הצדיק, ולהרבות שם בתפילה ובתחנונים, הן עלולות לשוב לביתן כשהן תחת השפעה הרסנית וקולקלת שאחזה בהן בְּטִלְטְלוֹת-הדרך. ובאמת שאין כאן מקום להאריך ולפרט.

גם הבת שלי, ממשיך הת"ח את מכתבו, ביקשה לנסוע עם חברותיה לאותו ציון, וכל מה שניסינו לדבר על ליבה ולהניאה מהתוכנית, לא עזר מאומה. היא בשלה; 'כולן נוסעות, וגם אני רוצה לעשות זאת!' גם כאשר הבאנו לה ראיות חותכות מכמה חברות שלה שנסעו, וחזרו משם כשהן ברמה רוחנית ירודה, הדברים לא פעלו על ליבה. היא המשיכה להתעקש שברצונה לנסוע.

לא ידעתי מה לעשות. אבל ידעתי-גם-ידעתי שמחובתי לעשות את כל המאמצים על-מנת למנעה מהנסיעה המשותפת עם החברות. התפללתי להשי"ת בדמעות חמות שיעזור לי להסתדר עם הבת, ולפתור את הבעיה בדרך טובה.

לאחר אחת התפילות החמות וה'רטובות' בנושא זה, עלתה בליבי מחשבה אולי כדאי שאתייעץ עם ראש-הישיבה שבה למדתי, שהתפרסם כאישיות חינוכית רמת-דרג, ששיח-ושיג לו בבעיות החינוכיות של תקופתנו.

אמרתי, ועשיתי. עוד באותו יום סרתי לביתו והצגתי בפניו את הנושא, ושאלתי מה עליי לעשות. והנה, ראש הישיבה הביט בי בתמהון, כרוצה לומר: 'וכי אינך יודע מה עליך לעשות?' הפתרון הוא פשוט מאוד!...

מבטיו של ראש הישיבה האהוב שלי, נסכו בי מצד אחד בטחון ושלווה, בראותי שיש לגאון שליט"א תשובה ברורה עבורי; אבל מצד שני לא ידעתי מה תהא עוצמת הוויתור שאיאלץ לעשות כדי לפתור את הבעיה...

הפתרון הוא פשוט מאוד, אמר לי ראש הישיבה; הַיָּמֵן עוד היום שני כרטיסי טיסה לאותו ציון, אחד לבתך, והשני - לך!!! דהיינו, שתסעו יחדיו!!! אתה והיא!!! אם אינך רוצה שהיא תיסע עם חברותיה, סע אתה איתה, וכך תפתור את כל הדילמות שהתעוררו בקרבך - (על-פי ביטאון 'קול ברמה' - סיוון תשפ"ג, מאת ידידנו סופר הבית היהודי רבי משה-מיכאל צורן שליט"א)

המשך יבוא אי"ה בשבוע הבא.

אנשי העשה

סיפור יהודי לשלחן שבת

בתמונה: הישר וסרלאוף

רחמים לא זכר כלל את המקרה שרבץ על מצפונו של וסרלאוף במשך כמעט 20 שנה, והחליט למחול מיד.

"המורה שלי ענה כי הוא זוכר אותי אך לא זוכר את המקרה.

ובכל מקרה הוא מוחל לי בלב שלם", סיפר וסרלאוף.

"אבן השוקלת טון ירדה מליבי. סגרתי מעגל. הלוואי ולא הייתי מתנהג כך.

"הרגשתי צורך לשתף", סיכם בהתרגשות, "משום שיש כאן סיפור של תשובה והשגחה פרטית".

הכנה רוחנית לחג השבועות

גם השנה ניתן לקבל לדוא"ל - ללא תמורה - את קובץ 'שירת משה' המופלא, ובו משמעות ועבודתו הפנימית של חג השבועות לרבות תפילה מיוחדת ליום הקדוש - בשליחת דוא"ל לכתובת: abyisrael@gmail.com

לתשומת-ליבכם!

מסיבות טכניות, מהדורת הדפוס מודפסת בכמות מוגבלת מאוד. ניתן לקבל את הגיליון ללא תמורה - בשליחת דוא"ל לכתובת: abyisrael@gmail.com

מונית משמיים

"למה לא עלית עם המונית הראשונה?" תמה כאשר החל בנוסיעה. "ונכנסת - ויצאת"

יום שני, כ"ט שבט תשפ"ב, התחנה המרכזית בירושלים.

יצחק וסרלאוף, מנכ"ל מפלגת 'עוצמה יהודית' ולימים שר הנגב והגליל, תר אחרי מונית שתיקח אותו למשרדו.

הוא עמד לעלות על מונית, אך ברגע שלאחר מכן ראה מונית נוספת. הוא התנצל בפני הנהג הראשון, ופנה אל המונית השנייה.

נהג המונית אליה עלה לבסוף וסרלאוף הבחין במתרחש. "למה לא עלית עם המונית הראשונה?", תמה כאשר החל בנוסיעה. "ונכנסת - ויצאת".

וסרלאוף ענה לו: "אני לא יודע למה לא עליתי עם המונית הראשונה, אבל אני כן יודע למה עליתי איתך".

הוא לקח נשימה עמוקה, אזר אומץ ואמר לנהג:

"קוראים לך רחמים (שם בדוי), ולפני 19 שנים היית המורה שלי לחשבון בבית הספר היסודי. אני צחקתי עליך לפני כל הכיתה ופגעתי בך. הושפלת. הייתי ילד בן 10. בכיתה ה'. אבל אני זוכר את זה כאילו היה היום. זה נחרט בזיכרוני ומלווה אותי בכאב. התנהגתי בצורה מחפירה. זה היה נורא".

"לפני 8 שנים, ערב חתונתי, חיפשתי אותך בנרות כדי לבקש ממך סליחה", המשיך וסרלאוף כשדמעות ניגרות מעיניו. "לא מצאתי אותך. אז היום הקב"ה הפגיש בינינו, ממש במקרה, אני רוצה לבקש ממך סליחה".

ישיבה גדולה!?

במקביל לתפילת השל"ה הנאמרת בהתרגשות בערב ראש חודש סיוון, ראש ישיבת מאור יצחק – חמד הגאון רבי מנחם יעקבזון שליט"א בדגרי הדוכה נחוצים: כיצד נבחר את הישיבה-הגדולה המתאימה לבנו?

התאמה אישית לבחור

הדבר הראשון והחשוב בבחירת ישיבה-גדולה הוא שההתאמה תהיה אישית לצרכי הבחור ואישיותו.

כמה שזוה נשמע פשוט ומובן מאליו - כולם יודעים שזה ברוב המקרים לא קיים, בעיקר בגלל שהגורם המרכזי המשפיע הוא הדעה של הבחורים עצמם המושפעים מ'אווירה' ואין להם לא רצון ולא כלים לבחון בצורה יסודית.

ישנם ראשי ישיבות מעטים המנווטים את הבחורים בהתאם להיכרותם עם הבחור והישיבות, וכפי שנתייחס להלן בהמשך הדברים - רבים מראשי הישיבות מנמעים מכך ומעדיפים להלך לרוחו של הבחור או של הוריו - לפחות כשיש לזה סבירות והיתכנות.

ישנן בחורים שטוב להם להתחכך עם ריבוי של בחורים ועם הצורך להוכיח את עצמם בתוך הים הגדול הזה, ישנם ש'תחרות חזקה' מפריחה אותם (אם הם לא מתרסקים בתוכה) אולם לרבים מאד זה במקרה הטוב בזכו אנרגיות ובמקרה הפחות טוב הם 'נאבדים'.

חשוב מאד שיהיה 'מבוגר אחראי' שיעודד את הבחור לחשוב על עתידו בעיניים מפוכחות, לא לפי מיתוג חיצוני, ולא לפי סחף חברתי, אלא היכן הוא יכול 'לגדול', היכן הוא יכול למצות את המקסימום מיכולותיו, ולשם כך חשוב מאד להסתכל על מבחן התוצאה של ישיבות.

עצמות ב'מעצמות'

כמובן שגם זו שאלה של התאמה אישית. אבל צריך לזכור ולהזכיר לבחורים ולהוריהם את העובדה הפשוטה שלחלק גדול מהבחורים - לא מתאימה ישיבה של כאלף בחורים - כמו ישיבות רבות היום הנושקות למספרים הללו, וגם אם יש עונג להיות חלק מעוצמה של מעצמה כזו - לא לכל אחד יש את העוצמה הנדרשת לכך, וזו דוגמה קטנה לדבר שההורים צריכים לעמוד עליו - ולפחות להעמיד אותה ברורות לנגד עיני הבחור.

כמי שמייצג ישיבה בה אנו מגבילים במכוון את מספר הבחורים בשיעור א' לחמישים ואת מספר הבחורים בישיבה בהתאם, אני כמובן מייצג את העמדה התומכת בגישה זו בדרך כלל, אבל לא מפי אנו חיים אלא מפי גדולי ישראל.

בשנה שעברה צוטטו ביתד נאמן דברים שנאמרו להגר"מ קסלר רבה של מודיעין עילית - מפי מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א, שבדאי יש עדיפות למקום יותר קטן בו מכירים את הבחור ויש קשר אישי.

גם אם הדברים לא נאמרו באופן גורף ולכל אחד, אני רוצה להדגיש מכח הנסיון ולהפקיע מחשבה מוטעית. ישיבה בגודל סביר ועם יחס אישי אינה בהכרח שוללת תחרות והתמודדות, אבל היא מאפשרת לבחור לקבל את הקיומיות שלו, הוא לא נאבד, יש לו מקום והוא יכול לקבל בשעת צורך גם תמיכה הכוונה, ובניה מותאמת אישית הן בלימוד והן בבניית האישיות וההשקפה של בן תורה.

האמת, שישנה אפשרות לשלב. לעיתים כדאי לבחור להבנות בשנתיים שלש הראשונות במקום יותר קטן עם רמה גבוהה, ולאחר מכן לעבור לאחת הישיבות הגדולות - 'המעצמות' אם הוא יגיע לשם 'בנו' הוא ימצא את מקומו גם בשלב זה, והוא יתפתח באופן מיוחד בין בשנות ההתחלה ובין בהמשך. במיוחד אם יש לו שם חברים מהישיבה-קטנה יהיה לו קל להשתלב והוא בלי ספק ירוויח יותר. המתכונת הזו היתה קבועה בישיבת קול תורה עד שנות המ' - והבחורים היו מגיעים לסוף שיעור ג' לישיבות היותר גדולות - והצלחתם היתה יוצאת מן הכלל. הם היו יותר בנויים בכל התחומים.

דע את הסיכונים

הסיכונים של השפעה חברתית שלילית וכל הנכלל בזה כגון 'פתיחות' וכדו' כל מי שמכיר את עולם הישיבות יודע, (כפי שגם ציינו אחרים) שישנן ישיבות גדולות מאד ומבוקשות מאד בהן הסכנות גדולות, וישנן ישיבות גדולות מאד וחשובות בהן כמעט אין סיכון כלל. ההבדל בין אלו הוא בעיקר בסגנון ה'פתוח' או ה'סגור' שלהן, וגם במידה בה הצוות מעוניין ומתמסר לשימת לב לנושאים אלו.

אמנם בתוך ישנן עוד ישיבות רבות והרמה הרוחנית מושפעת מגורמים רבים ובעיקר מהרוח המכוונת את האווירה בישיבה - ומידת ההשפעה של ראשי הישיבה והמשגיחים על הבחורים ועל צביונם ובניינם. (מתוך: גיליון מרכז 'האזינו', קיץ תשפ"ג)

